
Ronde 8

*Ellen Vanantwerpen & Julie Petitjean
Centrum voor Taal en Onderwijs
Contact: ellen.vanantwerpen@kuleuven.be
julie.petitjean@kuleuven.be*

Aan de slag met rijke teksten in taaldiverse (of OKAN-)klassen

1. Rijke teksten als krachtige bron voor taal- en leesontwikkeling

Rijke teksten zijn kwaliteitsvolle teksten met een gevarieerd en uitdagend taalgebruik en een rijke, boeiende inhoud. Door het begeleid lezen en bespreken van rijke teksten breiden leerlingen hun woordenschat en wereldkennis uit, en worden ze competentere lezers.

Dit geldt ook voor nieuwkomers en leerlingen die nog volop bezig zijn met het leren van het Nederlands. Een taal leren vraagt immers om een rijk taalaanbod in een betekenisvolle context en om denkstimulerende gesprekken waar taalleerders actief aan kunnen participeren. Rijke teksten vormen hiervoor een ideaal vertrekpunt. Ze zijn motiverend en functioneel: je leest ze niet gewoon ‘om te lezen’, maar om te leren, om

te begrijpen, om te genieten, om erover in gesprek te gaan, om er iets mee te doen, enz. Net daarom zijn ze zo krachtig voor taal- en leesontwikkeling, en dus ook geschikt voor taallerende jongeren.

Toch kiezen leraren van groepen met veel taalnoden vaak voor eenvoudige, verarmde teksten. Rijke teksten zouden voor hun doelpubliek niet haalbaar zijn. In deze workshop willen we aantonen hoe dat wel kan! Met een concrete lesuitwerking rond een rijke tekst als voorbeeld, reiken we tien bouwstenen aan om rijke teksten toegankelijk te maken voor nieuwe taalleerders, zodat ze ook voor hen kunnen ingezet worden als krachtige bron voor taalleren. We baseren ons hierbij op het materiaal en de handleiding van 'Rijke teksten voor OKAN', een project van Wablieft, waarbij het CTO betrokken was.

2. Tien bouwstenen voor krachtige leeslessen met rijke teksten

2.1 *Reik noodzakelijke wereld- en woordkennis aan*

Om betekenis te kunnen geven aan een (rijke) tekst heb je voldoende achtergrondkennis over het onderwerp en woordenschatkennis nodig. In rijke teksten worden nieuwkomers heel vaak geconfronteerd met nieuwe woordenschat en met thema's en onderwerpen die niet tot hun leefwereld behoren.

Een eerste stap in het taalkrchtig werken met rijke teksten, is het vooraf aanreiken van noodzakelijke inhoudelijke kennis en woordenschat. Dit betekent niet dat je voor het lezen alle tekstinhoud uit de doeken doet. Dan vervalt uiteraard de reden om de tekst te lezen. Het betekent wel dat je via gesprekken, filmmateriaal, concrete ervaringen, foto's, linken met de thuistaal, enz. kennis en woorden aanreikt die een basis bieden om aan de rijke tekst te beginnen.

2.2 *Stimuleer woordenschatuitbreiding*

Rijke teksten bevatten woordenschat die vaak veel minder in de spreektaal voorkomt, maar wel belangrijk is voor de schoolloopbaan van jongeren. Focussen op woordenschatuitbreiding betekent in de eerste plaats dat je bewust interessante, zinvolle woorden uit de tekst selecteert. Niet elk woord uit de tekst moet effectief verworven worden, maar die woorden die van jou het etiket 'waardevol' krijgen, verdienen extra aandacht. Via actieve betekenisonderhandeling, duurzame visualisatie en herhaald en gespreid inoefenen, krijgen nieuwe woorden de kans om in te slijpen. Deze woordverwerving is cruciaal om de tekst te begrijpen, maar omgekeerd zorgt de rijke tekst zelf ook voor een betekenisvolle context voor nieuwe woorden. Het gaat, met andere woorden, om woordverwerving voor en door lezen. Woordleerstrategieën 'modelen' en inoefenen tijdens het samen lezen, geeft leerlingen ook houvast voor nieuwe woorden in toekomstige teksten.

2.3 Sta model

Begrijpend lezen van rijke teksten veronderstelt het geïntegreerd inzetten van veel deelvvaardigheden. Ervaren lezers combineren onbewust een vermogen tot vloeiend lezen met woordenschatkennis, wereldkennis en een heel aantal leesstrategieën (voorspellen, verbinden, vragen stellen, bijsturen, hulp invoeren, enz.). Het ‘modellen’ van jouw leesgedrag helpt jonge lezers om zich die complexe vaardigheid eigen te maken.

Een leraar die toont en ‘hardop denkend’ verwoordt hoe hij/zij dat technisch lastige woord ontleedt, hoe hij/zij de betekenis van een zinsconstructie achterhaalt en linkt met voorkennis, hoe hij/zij voorspelt vanuit de titel, hoe hij/zij een antwoord vindt op verdiepende vragen of notities maakt bij de tekst, biedt grote leeransen aan lezers die zelf niet over deze vaardigheden beschikken.

Het – via ‘modellen’ – overnemen van bepaalde deelaspecten van begrijpend lezen, doet geen afbreuk aan de les in begrijpend lezen; integendeel. Een les waarbij een leerkracht de tekst voorleest en dus ‘modelt’ hoe je vloeiend en met intonatie moet lezen, zorgt ervoor dat zijn/haar leerlingen die nog zwoegen op dit technische aspect van lezen, toch kunnen focussen op de inhoud terwijl ze verder groeien in vloeiend lezen.

2.4 Zet in op kwaliteitsvolle interactie met leerlingen

Deze bouwsteen daagt uit om de kwantiteit en kwaliteit van je gesprekken met leerlingen voor, tijdens en na het lezen te versterken, vanuit de wetenschap dat interactie cruciaal is voor taalleren.

Kwantiteit versterken doe je door bewust na te denken over de organisatie van je leeslessen. Lezen in kleine groep, doordachte systemen van beurt nemen, momenten van vrij lezen, 1-op-1 ondersteunen, enz. vergroten de zo nodige spreek- en interactieansen van de leerlingen.

Kwaliteit versterken doe je door te praten in volwaardige zinnen, door denktijd te geven, door het gesprek non-verbaal te ondersteunen, door krachtige taalfeedback te geven en door uitdagende, denkstimulerende vragen te stellen met de nodige ondersteuning.

2.5 Stimuleer interactie tussen leerlingen

Praten over wat je gelezen hebt, ondersteunt tekstbegrip en woordvererving. Interactie tussen leerlingen zorgt voor meer spreekansen dan een klassikaal gesprek. Krachtige gesprekken voeren over een tekst, lukt vaak niet vanzelf. Het aanleren en inzetten van goed gekozen coöperatieve werkvormen (‘structuren’) ondersteunt leerlingen in het voeren van krachtige gesprekken over wat ze gelezen hebben.

2.6 Zorg voor herhaling en variatie

Herhaald en gevarieerd lezen betekent dat je met dezelfde tekst in meerdere (voor)leesbeurten aan de slag gaat met telkens een andere focus (of leesvraag). Tijdens een eerste leesbeurt wordt gefocust op de grote lijnen in het verhaal, bij een tweede leesbeurt wordt dieper ingegaan op de details om dan in een laatste leesbeurt echt in te zoomen op de boodschap van de tekst. Daarnaast kan je ook variëren in de vorm waarin de tekst aangeboden wordt: voorlezen, vertellen, luisterlezen, duolezen, zelfstandig lezen, enz. Diverse verwerkingsopdrachten na het lezen zorgen voor een nieuwe verwerkingskans van de doelwoordenschat en inhoud.

2.7 Laat teksten actief verwerken

Opdat nieuwe woordenschat en leerinhoud echt zouden beklijven, volstaat het beantwoorden van vraagjes niet. Lezers moeten actief aan de slag met de inhoud en de doelwoordenschat. Dit kan door zinvolle aantekeningen te maken in de tekst of door schematische voorstellingen te maken over de tekst. Praten over de tekst met andere lezers, schrijven over wat gelezen werd, de inhoud verwerken in een rollenspel, een interview, een podcast of een concreet project, het daagt lezers uit om zich de inhoud echt eigen te maken en om te oefenen met de nieuwe woordenschat uit de tekst. Belangrijke voorwaarde: kies voor zinvolle verwerkingsopdrachten die leiden tot een concreet, functioneel eindresultaat. We lezen niet om te lezen.

2.8 Bied ondersteuning

De kracht van rijke teksten zit in de uitdagende woordenschat, de rijke zinsconstructies en de boeiende inhoud. Maar daar zitten uiteraard ook net de drempels voor minder (taal)vaardige lezers. Als we de lat hoog willen leggen, dan is ondersteuning door de leerkracht cruciaal. Met passende hulp(middelen) wordt een rijke tekst wel toegankelijk voor deze groep en kunnen ook zij profiteren van de taal- en leeskracht van deze teksten.

Naast alle voorgaande didactische ondersteuning, kunnen ook digitale hulpmiddelen ingezet worden om teksten te visualiseren, te vertalen, enz., en ze zo toegankelijker te maken.

2.9 Zoom in en zoom uit

Inzoomen betekent expliciet aandacht besteden aan strategieën en meer technische of vormelijke aspecten van taal. Uitzoomen betekent dat de tekst in een bredere context wordt geplaatst en dat verbanden worden gelegd met de leefwereld en de voorkennis van de lezer, met andere teksten, met leerinhouden van andere vakken, met de actualiteit, enz.

2.10 Reflecteer

Reflecteren binnen leesonderwijs houdt in dat leerlingen af en toe hun leesvaardigheid vanop een afstand bekijken. Dit structureel inbouwen, leert leerlingen nadenken over het proces en het product van hun lezen. Dat is een voorwaarde om tot begrip en tot sterkere leesprestaties te komen.

3. Tot slot

Deze bouwstenen staan niet geordend in volgorde van belang. Alle bouwstenen dragen bij aan het krachtig maken van leeslessen rond rijke teksten. In de workshop laten we met een concrete voorbeeldles zien hoe de verschillende principes elkaar versterken.

Referenties

Vanantwerpen, E., J. Petitjean, M. Sterckx & P. Versteden (2023). “Aan de slag met rijke teksten in het (OK)AN-onderwijs. Handleiding voor leraars”. In: *Wablieft*. Online raadpleegbaar op: <https://okan.wablieft.be/handleiding-voor-leraars>.